

Dit rapport is een uitgave van het Impact Centre Erasmus.

Onderbouwing doelstelling betekenisvolle ontmoetingen

Inleiding

In 2023 is een strategische herijking gestart op de drie pijlers van MDT: iets doen voor een ander en/of de samenleving, talentontwikkeling en ontmoetingen. Onderdeel van deze strategische herijking is onderbouwend onderzoek naar de definities, kaders, en werkzame elementen van de pijlers om de herijking te kunnen voeden en aan te vullen. Voor de pijler ontmoetingen is het onderzoek in 2023 afgerond. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Impact Centre Erasmus.

Het onderbouwend onderzoek bestaat uit drie onderdelen: literatuuronderzoek, data-analyse en duidingsessie(s) met MDT-projecten. Het literatuuronderzoek naar het concept ontmoetingen had tot doel een duidelijk beeld te vormen van wat een ontmoeting is, na te gaan wat belangrijke werkzame elementen zijn om met succes ontmoetingen te faciliteren en hoe aannemelijk het is dat deze succesvolle ontmoetingen ook binnen MDT plaatsvinden. Aanvullend op het literatuuronderzoek is er een analyse uitgevoerd op de beschikbare data vanuit de jongerenvragenlijst op de indicatoren die samenhangen met de pijler ontmoetingen. Het doel van deze data-analyse was om inzicht te verkrijgen in welke projecten goed en minder goed scoren op de ontmoetingen-indicatoren en verklaringen te zoeken voor waarom het ene project goed scoort en een ander minder. Tot slot is een focusgroep georganiseerd om de gevonden verklaringen te bespreken met MDT-projecten die hoog scoren op de ontmoetingen-indicatoren, om vanuit daar werkzame elementen uit de praktijk te distilleren die MDT-projecten helpen in het faciliteren van betekenisvolle ontmoetingen binnen MDT.

1. Literatuuronderzoek¹

Ontmoetingen is een bekende term, maar een eenduidige definitie blijkt lastig te vinden. Het formuleren van een eenduidige definitie blijkt complex omdat ontmoetingen op verschillende manieren kunnen variëren:

- Ontmoetingen kunnen kort en eenmalig zijn, of structureel en frequent.
- Ontmoetingen kunnen tussen bekenden en tussen onbekenden plaatsvinden.
- Ontmoetingen kunnen veel verschillende uitkomsten hebben, bijvoorbeeld ontspanning, verrijking, etc.

Daarnaast is een ontmoeting vaak geen doel *an sich*. In veel gevallen worden ontmoetingen gebruikt om een ander doel te bereiken. Ontmoetingen krijgen dan betekenis doordat ze bijdragen aan een bepaald doel. Denk hierbij aan ontmoetingen om eenzaamheid te bestrijden. Of ontmoetingen om het sociaal netwerk van iemand uit te breiden. Omdat ontmoetingen geen doel op zich zijn, wordt er in het vervolg van deze samenvatting gesproken over 'betekenisvolle ontmoetingen', oftewel ontmoetingen die bijdragen aan een voorop vastgesteld doel.

Er leeft de hardnekkige aanname dat ontmoetingen vanzelf betekenisvol worden als er maar veel, intensieve ontmoetingen plaatsvinden, en dat dit vanzelf zal leiden tot positieve effecten, zoals een verbetering van het welbevinden of een uitbreiding van het sociale netwerk. In de praktijk blijkt dit niet te kloppen. Zo kunnen ontmoetingen tussen verschillende groepen ook negatieve effecten hebben zoals het bevestigen van vooroordelen en stereotypen. Of is het voor sommige minder kansrijk

¹ Het volledig literatuuronderzoek lees je hier:

<https://organisaties.doemeemetmdt.nl/media/uploads/useruploads/67f795558c458.pdf>

jongeren niet haalbaar om intensieve vormen van contact te onderhouden en kunnen kortstondige ontmoetingen al van grote waarde zijn.

Zoals gezegd wordt een ontmoeting betekenisvol als het bijdraagt aan een voorop vastgesteld doel. Vanuit de (wetenschappelijke) literatuur worden drie verschillende doelen onderscheiden:

1. Ontmoetingen die primair bijdragen aan het **welbevinden** van individuen
2. Ontmoetingen die **sociaal contact** tussen mensen van verschillende etnische, culturele en religieuze en andere achtergronden creëren, als manier om de sociale cohesie te bevorderen en spanningen tussen groepen te verminderen.
3. Ontmoetingen die primair bijdragen aan het vergroten van het **sociaal kapitaal** van mensen.

Deze drie doelen sluiten elkaar niet uit. Desalniettemin is het waardevol om dit onderscheid te maken omdat de verschillende doelen allemaal een andere aanpak van ontmoetingen vragen.

Vanuit MDT ligt de focus vooral op het tweede doel: ontmoetingen die sociaal contact tussen mensen van verschillende etnische, culturele en religieuze en andere achtergronden creëren als manier om de sociale cohesie te bevorderen en spanningen tussen groepen te verminderen. Deze keuze is gemaakt tijdens sessies met MDT-kernteamleden en -jongeren vanuit de strategische herijking van deze pijler. Uit de sessies kwam naar voren dat dit doel moet worden nagestreefd, en dat de andere twee doelen worden herkend en worden gezien als een mooie bijvangst.

Om dit doel te bereiken is het belangrijk dat er binnen MDT contact tussen verschillende groepen wordt gefaciliteerd. Over dit contact moet vooraf goed worden nagedacht omdat het risico bestaat dat een ontmoeting tussen dergelijke verschillende groepen ook kan zorgen voor onbegrip en vooroordelen. Er zijn een aantal werkzame elementen die belangrijk zijn om te waarborgen in de ontmoetingen tussen verschillende groepen om betekenisvol bij te dragen aan bevordering van sociaal contact:

- Een **gelijke status** tussen de verschillende groepen creëren tijdens een ontmoeting. Een gelijke status wil zeggen dat beide groepen gewaardeerd en gerespecteerd worden en niet dat de ene groep geholpen wordt vanuit een machtspositie van degene die helpt.
- Zorgen dat groepen concreet ergens aan kunnen **samenwerken**. Samenwerking tussen groepen is een goede manier om betekenisvolle ontmoetingen te laten plaatsvinden. Samenwerking leidt tot empathie en het innemen van andermans perspectief.

2. Data-analyse

In de gehonoreerde subsidieaanvragen van ronde 5a is het meest genoemde doel op de pijler ontmoetingen: 'het vergroten van het (professionele) netwerk van de jongeren'. Daarnaast wordt ook het vergroten van empathie en het vermogen te reflecteren op de eigen positie in de samenleving relatief vaak genoemd. Ook blijkt dat projecten er relatief vaak vanuit gaan dat ontmoetingen 'sowieso wel plaats vinden' en daarom niet veel aandacht behoeven. Er worden weinig duidelijke en concrete interventies beschreven in de subsidieaanvragen ten aanzien van ontmoetingen.

De jongerenvragenlijst bevat verschillende vragen en stellingen die te maken hebben met ontmoetingen. Het gaat om de volgende vragen en stellingen:

1. **Ja-Nee vraag:** *'Ging je tijdens jouw MDT-project om met mensen met een andere leeftijd dan jijzelf?'* (T1 vragenlijst)
2. **Ja-Nee vraag:** *'Ging je tijdens jouw MDT-project om met mensen met een andere afkomst dan jijzelf?'* (T1 vragenlijst)

3. **Ja-Nee vraag:** *'Ging je tijdens jouw MDT-project om met mensen met een ander schoolniveau dan jijzelf?' (T1 vragenlijst)*
4. **Stelling (1 tot 6):** *'Ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf' (T0 en T1 vragenlijst)*
5. **Stelling (1 tot 6):** *'Bij MDT heb ik mensen ontmoet die mij kunnen helpen met mijn toekomst' (T1 vragenlijst)*

De drie vragen zeggen iets over de mate waarin jongeren via hun MDT-project in contact komen met mensen die anders zijn dan henzelf. De twee stellingen gaan over mogelijke effecten die ontmoetingen binnen MDT kunnen hebben. De eerste stelling (#4) gaat over de bereidwilligheid van jongeren om anderen te ontmoeten, de tweede stelling (#5) gaat over het effect dat ontmoetingen binnen MDT kunnen hebben op het sociale netwerk van jongeren.

In de analyse is per project het gemiddelde berekend voor de verschillende vragen en stellingen. Dit is vervolgens vergeleken met het gemiddelde voor heel MDT. Op deze manier is geïdentificeerd welke projecten fors onder dit gemiddelde scoren, en welke projecten juist ruim boven dit gemiddelde scoren. Voor de hoog scorende projecten en lager scorende projecten zijn een aantal kenmerken toegevoegd om te zoeken naar overeenkomsten die mogelijk duiden op een werkzaam element. Met de lager scorende projecten worden vanuit het kernteam gesprekken gevoerd om de projecten te ondersteunen in leren en verbeteren van hun aanpak, zodat ook in deze projecten jongeren betekenisvolle ontmoetingen kunnen ervaren.

Gekeken naar de groep die hoog scoort op de drie vragen over of jongeren mensen ontmoeten van een andere leeftijd, afkomst of opleidingsniveau valt op dat de gemiddelde leeftijd bij hoog scorende projecten hoger ligt dan bij lager scorende projecten. Dit impliceert dat in projecten met wat 'oudere' jongeren, meer contact is met mensen van een andere leeftijd, afkomst of opleidingsniveau. Hetzelfde patroon is zichtbaar bij de stellingen. Projecten die zich richten op 'oudere' jongeren scoren beter op de stellingen *'Ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf'* en *'bij MDT heb ik mensen ontmoet die mij kunnen helpen met mijn toekomst'*. Verder valt op dat er onder de lage scoorders veel overlap is tussen de drie categorieën. Dat houdt in dat er projecten zijn die laag scoren op zowel de categorie leeftijd, als afkomst als opleidingsniveau. Dit impliceert dat er een groep projecten bestaat waar het voor jongeren lastig is om mensen met een andere achtergrond te ontmoeten. Deze overlap is veel minder aanwezig onder de hoog scorende projecten: wanneer een project hoog scoort op bijvoorbeeld de categorie leeftijd, dan betekent dat niet dat dit project ook hoog scoort op de categorieën afkomst en opleidingsniveau.

Bij de stelling *'Bij MDT heb ik mensen ontmoet die mij kunnen helpen met mijn toekomst'* valt op dat veel onderwijsprojecten bij de lagere scoorders horen. Blijkbaar is het binnen projecten die vanuit het onderwijs georganiseerd worden lastiger voor jongeren om mensen te ontmoeten die hen kunnen helpen met hun toekomst.

3. Duidingssessie

Met projecten die uit de data-analyse naar voren kwamen als hoge scoorders op de ontmoetings-indicatoren is een focusgroep georganiseerd om werkzame elementen te toetsen met de praktijk alsook om nieuwe werkzame elementen uit de praktijk op te doen. De focusgroep is online georganiseerd. In totaal zijn de 20 hoog scorende projecten op de indicatoren ten aanzien van ontmoetingen uitgenodigd. Tijdens de focusgroep waren hiervan 10 projectleiders aanwezig. Met hen is een gesprek gevoerd over wat de werkzame elementen zijn die bijdragen aan het succes van ontmoetingen.

Uit de focusgroep komen in totaal zes werkzame elementen naar voren die volgens projecten belangrijk zijn voor het succes van ontmoetingen:

- **Ontmoetingen actief faciliteren**
 - Ontmoetingen vinden niet zomaar plaats maar moeten bewust gefaciliteerd worden. Daar moet tijd en aandacht aan worden besteed. Dit komt overeen met het literatuuronderzoek waarin wordt gesteld dat ontmoetingen niet zomaar betekenisvol zijn.
- **Gezamenlijk activiteiten doen**
 - Een goede methode om ontmoetingen te faciliteren volgens projectleiders is door jongeren gezamenlijk activiteiten te laten uitvoeren zoals gezamenlijk een evenement organiseren of in groepjes langsgaan in een bejaardentehuis om spelletjes te spelen met ouderen. Dit komt overeen met het literatuuronderzoek waarin gesteld is dat het laten samenwerken van groepen goed werkt voor betekenisvolle ontmoetingen die bijdragen aan sociaal contact.
- **Veilige omgeving creëren**
 - Een veilige omgeving houdt in dat jongeren zich gehoord en gezien voelen en zich veilig genoeg voelen om kwetsbaar te zijn. Wanneer jongeren zich kwetsbaar durven opstellen, kunnen jongeren elkaar beter leren kennen en ontstaat empathie. Dit heeft enigszins overlap met het literatuuronderzoek waar het bevorderen van gelijke status wordt benadrukt tussen deelnemende groepen.
- **Verwachting managen**
 - Het is belangrijk verwachtingen rondom ontmoetingen vooraf goed te managen, anders ontstaat het risico dat een ontmoeting tot teleurstelling of onbegrip leidt. Dit is in het bijzonder belangrijk wanneer jongeren anderen ontmoeten die voor hen onbekend zijn, zoals nieuwkomers of chronisch zieke ouderen. Dit heeft enigszins overlap met het literatuuronderzoek waarin aandacht wordt gevraagd voor de kans dat een ontmoeting ook vooroordelen of stereotypering versterkt.
- **Reflectie**
 - Jongeren zien regelmatig niet direct de waarde in van een ontmoeting. Reflectie achteraf kan hierbij helpen. Deze reflectie kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden in een gesprek tussen de jongeren en diens coach of begeleider.
- **Zetje in de rug**
 - (Vooral 'jongere') jongeren hebben soms een zetje in de rug nodig, bijvoorbeeld voor een ontmoeting met een onbekend iemand. Dit werkzame element sluit gedeeltelijk aan bij de bevinding uit de data-analyse dat ontmoetingen meer plaats vinden binnen projecten die zich richten op 'oudere' jongeren; 'jongere' jongeren hebben mogelijk meer aanmoediging nodig om tot ontmoeting over te gaan. Wanneer dit zetje niet komt, bestaat de kans dat jongeren vooral kiezen voor omgang met mensen die zij al kennen. Daarin is het belangrijk een balans in te vinden tussen jongeren stimuleren tot nieuwe ontmoetingen enerzijds, en aanspreken van de intrinsieke motivatie van de jongeren anderzijds.

Naast de werkzame elementen zijn ook een drietal belemmeringen geïdentificeerd aan de hand van de focusgroep:

- Ten eerste gaven deelnemers aan de focusgroep aan dat de druk op jongeren hoog is, wat ook gevolgen heeft voor de ontmoetingen binnen het MDT-traject. Wanneer jongeren zelf door de hoge druk die zij ervaren bijvoorbeeld geen bereidheid hebben om nieuwe mensen te ontmoeten, wordt het lastig om betekenisvolle ontmoetingen te faciliteren.

- Ten tweede ervaren MDT-organisaties ook zelf druk vanuit de verantwoording over MDT. In de beleving van projectleiders gaat de verantwoording vooral over cijfers en minder om kwaliteit. Sommige projectleiders hebben de indruk dat het belangrijker is om voldoende jongeren te werven en behouden dan om betekenisvolle ontmoetingen te faciliteren.
- Ten derde worden projecten door de opschalingsambities van MDT steeds groter. Volgens projectleiders is dit een risico voor de kwaliteit van ontmoetingen omdat het binnen grotere projecten lastiger is om een vertrouwensband en veilige omgeving te creëren; twee belangrijke werkzame elementen voor het succesvol faciliteren van ontmoetingen.

Conclusie

Er bestaat niet zoiets als 'de ontmoeting'. Ontmoetingen zijn er in vele soorten en maten. Ook kunnen ontmoetingen bijdragen aan allerlei verschillende doelstellingen. Wanneer een ontmoeting bijdraagt aan een doel spreken we over een betekenisvolle ontmoeting. Binnen MDT ligt de focus vooral op ontmoetingen die het **sociaal contact** tussen mensen van verschillende etnische, culturele en religieuze en andere achtergronden creëren als manier om de sociale cohesie te bevorderen en spanningen tussen groepen te verminderen. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat betekenisvolle ontmoetingen niet zomaar tot stand komen, dit vraagt een goede doordachte aanpak. Voor bevorderen van sociaal contact zijn het zorgen voor een gelijke status en dat groepen concreet ergens aan kunnen samenwerken werkzame elementen. Uit de data-analyse blijkt dat er duidelijke verschillen zijn tussen projecten. Sommige projecten scoren hoog op de indicatoren in de jongerenvragenlijst die gaan over ontmoetingen, andere projecten scoren juist lager.

Met de projecten die een hoge score behalen is een focusgroep georganiseerd waaruit zes werkzame elementen naar voren komen die belangrijk zijn voor het succes van ontmoetingen binnen MDT:

- Ontmoetingen actief faciliteren
- Gezamenlijk activiteiten doen
- Veilige omgeving creëren
- Verwachtingen managen
- Reflectie
- Zetje in de rug

Wanneer deze werkzame elementen worden overgenomen door MDT-projecten kan de kwaliteit van ontmoetingen binnen MDT worden verhogen.